

E levél arra a számlára vonatkozik, melyet Kribl József szabó b. Kemény Zsigmond tartozásáról, 253 fr. 10 krról állított ki. Ez összegből fizetett ki Kemény 100 váltó forintot. A levélben levő *Minister* szó minister-kabátot jelent.

PAPP FERENCZ.

KAZINCZY KÉT ISMERETLEN LEVELE.

Lészay Dániel, ki a maga idejében hírneves orvos volt Szászvároson, kora ifjúságától kezdve érdeklődött irodalmi kérdések iránt is. Kerekes Ábel szászvárosi tanár és történetbuvár, meg Sipos Pál tordosi pap és bölcész útján Kazinczyval is megismerkedett, mikor Kazinczy Tordost és Szászvárost is meglátogatta erdélyi útjában. A nagyok iránti tiszteletből lemásoltatta Kazinczynak Siposhoz írott leveleit, a melyek 1846-ban Lipcsében nyomtatásban is megjelentek. Sipos halálát is Lészay írja meg Kazinczynak, ki az értesítést levélben köszönte meg. E levelek másolati gyűjteményéből közöljük az alábbi kettőt. A többi levél ismeretes; nyomtatásban is megjelent. E kettőről Váczy János, Kazinczy leveleinek tudós kiadója, állapította meg, hogy egészben véve ismeretlenek; bár mind a kettőből megjelent néhány sor a XII. köt. 2711. és 2817. számú leveleiben. Szíves fáradságáért fogadja e helyen is hálás köszönetemet.

A levelek másolata rendkívül hanyag, sok helyen hiányos, sőt érthetetlen is. Úgy látszik, Lészay diákokkal másoltatta őket (mivelhogy rövid ideig tanítókodott is a szászvárosi iskolában). Bizonyos, hogy a másolás sehol sem az ő keze munkája, hanem olyanoké, kik megfelelő értelem nélkül minél gyorsabbn a akarták a munkát végezni. Az itt közölt szöveg a jelzett másolatokhoz még a kihagyásokban is hű. Innen származik a sok értelmetlen részlet.

1.

Széphalom aug. 6 ik 1814.

Kedves édes barátom!

A mai posta hozá hozzám mind a Barcsay emlékirásához való rajzolatot, mind a mélt. Cserey Farkas Úr levelét a márvány dolgában. Mind a kettőből írom a téged illető sorokat.

Cserey Farkas — Bécs Jul. 25 dikén.

Váradról a bátyámtól (a kanonok) itt vettem a márvány tábla iránt tudósítását, hogy ott *Erasiat* nevezetű kömetsző olyan veres vagy fekete tábla márványért, a millyenről írtunk, helyben bírhatván [60 frtot kér]; mellyre hogy ha írás is tétetik, minden betükért kér 10 xt. Tordosról írom ezt, hogy mélt. Grófné özvegy Barcsainét értesíthesd. Én ezt Döbrenteire bízam volt. De ő most nincs Erdélyben.

Grüner. Den 25 Jul in Wien.

Ihrem Wünsche gemäsz, meinem Priester eine Skizze zu einem Trauerdenkmale beyzulegen, habe ich einen solchen Entwurf beygefügt. Das . . . Gesicht der Matrone . . . nur gegen den anmuthigen Eindruck, welchen ein Kunstwerk machen soll; und so habe ich das Gesicht derselben mit der sich stützenden Hand ausfüllt. Besonders achtsam mit Schatten aus . . . dieses Kupfers aus 30 f, als Umriss aus 16 f. W. W. belaufen.

Minthogy Grüner (a mint Psycheje mutatja) Schattenmassokban való dolgozásban, azaz egymást erő vonás által igen, igen szerentsétlen, ellenben Umriszekben, azaz Conturokban, a szerint a hogy a Bárcóczy általam kiadott munkáji előtt állanak Cameák, az egész Austriai monarchiában első művész, én azt tanácsolnám, hogy [ne] Schraffirozott vagy ponctirozott munkában hagynád készíteni a vignettet, hanem Conturban.

A marvány eránt méltóztassál egyenesen kanonok mélt. Cserey urnak írni vagy irattatni Váradra, mellé téve az Inscriptiot, mellyet a márvány metsző a táblába véssen. A vignette eránt pedig én várom parancsolatodat. Ugy nemsokára nyomtatva lesz az Epitaphium, melly eddig is csak a vignetta miatt hever.

Azon fel ne akadj, hogy ez a rajzolat mázolás. Így dolgozik a művész, mikor csak a gondolatot jegyzi.

Tegnap este, midőn épen ágyba akarnék menni, két könyvet vevék Kassáról, hol egy külföldi Bibliophil, a ki most Német országról az Ausztria birodalom határán belül belépni idejét gondolá, néhány heteket tölt. Correspondentiában voltam vele sok esztendő előtt, s ő nékem ajándékot küld Horatii Wakefieldii London 1794. a legpompásabb kötésben, aranyozott metszéssel, veres maroquinba kötve, a legpompásabb papirosra nyomtatva — és Joannes de Thuroczi Chronicon Hungar impr. 1488 aug . . . Elfuta a hideg hőség. Horacznak nem vehetem hasznát, mert azonfelül hogy négy-öt exemplart birván, erre szükségem nem volt, betűji aprók, noha igen tiszták, Thuróczit pedig bírom s feladtam azon a veszedelmen, hogy ritka nyomtatásu könyveket [szedjek], kénytelen vagyok neki viszont ajándékban adni azon fél általag 1811 diki [Tokajimat], mellyért 125 frtot váltó czédulában most kaphatnék és a mellytől magamat nem örömet fosztom meg, mert pénzre van szükségem. Ez idén 4 épületet kell állítanom s még hátra van kettő. Ezen felül Trattnerrel titkon végeztem (azaz Contractusban, de mellyet Publicummal tudatnom nem lehet) hogy azon 9 db kötet irásomból, mellyet Trattner a maga neve alatt ad ki, csak ötöt nyomtasson a maga erszényéből az Előfizetők segedelmével. Négyet pedig én fizessek; t. i. T. [Trattner] a theatralis munkákat magokba foglaló 4 drbot ki akará rekeszteni s maga akara rendet szabni, melly monstruosus rend volt volna. Ez[en kívül négy] képet is kell metszetnem, a primas Barkóczyét, Báróciét, Barcsayét és Haller Lászlóét. Ő Exc. Gróf Haller Gábor fija azt a szép tettet tévé, hogy meghallván szándékomat, veje Cserey Farkas által azt

írta nékem, hogy nem kölcsön adja az atyja képét, hanem maga metszeti ki. Bárcsak valaki a Báróczy s Barcsay rokonai közül így fogadná el a megtiszteltetést a Báróczy képével s a Barcsayéval. De én alig merek szépet remélni többé, noha Haller Gábor ezt tette.

Az én Rumim nem fogadja el ajánlatomat, hogy lánykáját felnevelni általveszem — mert házasodik. Nagyon becsülöm benne az atyaiságnak ezt az érzését, noha a terhet örömet vittem volna s úgy néztem volna az anyátlan lánykát, mint magamét, mert gyermekemtől én sem fosztanám meg magamat, ha özvegyen maradnék is. Rumi most harmadikszor házasodik; fiatal, még erős, az első feleségétől gyermeke nincs. Éljen szerencsésen, kedves barátom!

2.

Széphanom Január 21 dik 1815.

Kedves Barátom,

Tegnap Újhelyben valék s póstára akarám tenni leveletem hozzád; de előbb elhozattam érkezett leveleimet, hogyha tőled is veszek valamit, megírhasam, hogy vettem azt s jól esett hogy az írt levelet fel nem tevém, mert már most jelenthetem, hogy a praecipua capita egészen nálam vagyok, a 9 iket, 12 diket, 20—29 és 30 dikat kivévén. Ezeket talán még később akarod megküldeni, vagy legalább azt tudatod velem, hogy a Mes premetumai [így!] azt jelentik, hogy a caputok ott egészen a szerint nyomtattattassanak, a hogy régen küldéd által már. A Discursiók a címlap után fognak állani, a mint hagyád, de hát neved nem jelené meg a címlapon? Minthogy a könyv sok Explarokban ki fog menni Német országra s más hova, [nagyon szeretném,] ha neved s mostani s régibb hivatalod is a címlapon megjelenének. Mutassuk, édes barátom, hogy a mi Hazánk sincs [tudós] fejek nélkül. Nem mindig lehet gáncsolni az anonymitast; [de én] nem szeretem, mert hasztalan kérdészködéseket s néha kétséget is okoz. A te munkád előtt többek közt azért is szeretném látni nevedet, hogy a könyvek Indexeikben együtt jelenhessen meg a könyv titulusával és cum loco impressionis.

Ha így hagyod a könyv titulusát, legalább azt tehetnéd, hogy az úgy nevezett szennylyapon (Schmutztitel) állhatna valami illyen: Pauli Sipos opuscula. Én szentül fogom teljesíteni parancsolatodat s semmit másképen lenyomattatni nem hagyok, mint te akarod. Azért parancsolj szabadon.

Epitaphiumod csak jan 26 án indul Pestre, mert Szemere Pál, a ki már decemberben akara odamenni, csak most megyen. De már most annál csálhatatlanabbul megyen, mert napa sem tartóztathatja tovább, magának is valamely perbeli historia miatt menni kellvén. Helmeczy venni fogja kérésemet, hogy egy explart mindjárt küldjön meg postán, mihelyt le lesz nyomtatva. A magyar Textust a szerint szakasztám külön, a mint te irád és ez azért jobb így, mert a deák Textus néhány sorokkal kevesebb, mint a Magyar s így a § és § közt álló húzások nem állottak volna egy eránt a Correspondealó lapokon. A vignette eddig kész, de

Grüner oly roszul dolgozik, hogy vele többé semmit se metszetek. Bornak adta magát. Mansfeldet kértem meg tehát, kinek szép miveit Báróczy előtt látod, hogy rajzoljon egy sarcophagust, melynek párkányára egy fátyollal egész fejét elborított matrona hosszú Symával [?] lehajol, szájában koszorut tart. Az a Grüner rajzolatja igen trivialis, milliószor repetáltatott már; a sarcophagus több, mint egy urna. A sarcophagot és matronát magam rajzoltam elébe, de úgy hogy ő ezt rajzolja tisztára, mert Mansfeld nemcsak metsz, hanem rajzol is. Én úgy hiszem, hogy neked ez sokkal kedvesebb lesz. Az elmúlt kedden újhelyi praedic. György József ural Patakra mentem Újhelynek választani Rectort, mert az a mivel a chartát az vegye, a kinek tetszik, nem vala elég a György céljára és az enyémre. György tanuló társa s szoros Barátja kegynek tartá reá nézve, hogy oda szálljunk.

Én reá beszéltem a feleségemet, hogy hagyja magában hálni az alatt szeretőjét (a fiát Emilt) s jöjen velünk és eljött. Kézy képzelhetetlen örömmel látott s a házassággal teljesen reconciliálva látszik, talán mivel igen rendes és jó kis felesége már felette vastag s kevés hetek alatt szülni fog. Sokat emlékeztem azon szobákban rólad, de igen kevés szólék felőled. Midőn a Museumban mentem által, megemlékeztem, hogy kevés napokkal előbb hogy elmentél, a kis szobádban együtt ebédelénk. Kézy a pitvartól balra lakik, jobbra két Patai felserdült urfikat szólított és a mostani Curator Lónyai Gábor 9 és 8 esztendő s fiait. Ezek neki Január oltá Juliusig 350 ftot, 2 hordó bort, 2 hizott sertést, nem tudom hány köből életet és 12 öl fát adnak a 2 gyermek, egy inaska és a praeceptor tartásáért. Pataynak is még 2 vagy 3 más ifju nem tudom mennyit s Kézyt mégis szorongatja az élet terhe. Ez előttem megfoghatatlan, mert ő bizonyosan gazdagabb, mint Lónyai, a ki pedig dinasztaink közé számíthatatik. De én az ő töprenkedéseit ignoraltam. Az haszталanság volt volna. A 2 Lónyai fiúk lelkes gyermekek, de a 2 urfi két vagy 3 más koszthanger [így!] rettenetes fejek. Kézy a Pataykat kiszólitotta, hogy valamely classicust fordítsanak előtte, ő corrigálni, vezetni fogja s a két urfi protestalt, hogy az korukhoz nem illik. Az nagyon gyermeki, Kézy tehát abba hagyta, most kért, hogy adjak nekik sarkantyút. Vályi Nagy ott vacsorált, ott ebédelt s képzeled, hogy a hol ő van, mindig foly az eruditio. Horatz és Virgil hozódott elé s én mondtam hogy tunya ember ki e kettőnek olvasását elmulatja, én kivált Horatzot mindig olvasom és nékem mindig új. Kézy az egyik ifjut megszólitotta, hogy hányszor olvasta Virgilt. Ez proterviából vagy csak ostobaságból azt felelte, hogy soha s nem is fogja.

Gróf Teleki Latzit — József fiát, a mi kir. Táblánk Biráját 1810 ben megakarák a pataki Publicusok botozni, hogy őket ismeretlen levén előttük. De főcuratora [a] Dunán való superintendentianak a pataki fogadóban a biliardért meg Castracizalta. Ez nékem akkor eszembe se jutott, de én nem vagyok az a brutalis Uraság, aki idegent leczkézzek. Azonban nem állhatám meg, hogy Pataytól azt ne kérdjem, hogy ő melyik tudományra érez magában vonatattást. De az ő phizikája, úgy látszik, nem tudomány, hanem dolog. Vályi Nagynak felette kedves

volt azt hallani tőlem, hogy Erdély, legalább Kenderesi és [Kanyó] őtet tartja minden magyarországi írók között a legjobb írónak. Az Iliasnak már 9 dik könyvét fordítja hexameterekben s ezért neki 400 frtot ad. Soha munka olcsóbban nem fiztetett s bizonyosan a munka örömeit és halhatatlanságot is calculusba vette. Azonban Vályi Nagy egy felette moralis és bizony hasznos ember. Én olly hurutot kaptam, hogy ki nem meheték, de feleségem két ízben ment által Vályi Nagynéhoz. Maga a Prof. úr eleget erőlködött sokat beszélni Wesselényinek nála léte felől, de semmit sem tudá mondani, mert nem igen nézte a vendégeket, hanem velek nézette magát és munkáját, ellenben az a lelkes jó asszony erőlködés nélkül is mindent legvalóbb színnel festett le Sophienek, kit vendég nála látta. György az én szánomon és lovamon Liszkára ment, mihelyt én s Sophie Kézynél megpihenénk, hogy ott egy szőlőt, melyben feleségem most . . . , tekintetbe vehessen, csak másnap ebédre jött meg. Ennek a természet sok elevenséget és élességet adott, de a mely ő benne nem Rozgonismus, s ő ki bizonyosan igen szereti Vályi Nagyot, szeretve csipkedé meg előttünk. Mindent szeret rajta, csak pedanteriaját nem, mellyel még nekem is terhemre van, mert soha sincs az embernek nyugta. Mindent kérdez, nem hogy hallja, mit érez más, hanem mert tetszik neki a magáé. Suum cuique satis placebat. Salust. Ez szenvedhető hiba s ki nem tolerálja ezt. Azt beszéli György, hogy egyszer Vályi Nagynak így köszönte [meg a] magyarra fordított Moschust . . . : Köszönöm a Mocskost . . . Vályi Nagy nevetve felelt Ejnye. Rozgonyinál nem voltam s örültem hurutomnak, hogy oda nem eresztett. Ez az ember most megint Exorbital, nem iterum, hanem quartum . . . Egy Karácsonyi Patenst ide teszem s figyelmessé teszlek a Simplicianus névre, a többit gondold hozzá. Kézy épen akkor méné hozzá, mikor Rozg. ezt írta s mutatta Kézynék Simplicianusat s kaczagott s kérdezte, hol elértik azt az olvasók. Egyebiránt még azt kell mondanom, hogy Kézy egy Prof-al sem tart, csak Vályi Nagygyal. Úgy áll tehát a collegatus, mint Patakon szokott. Mint [járá] Nyiriné, azt is tudod. Azonban Imre ki akara fesleni a Nyiriné lántzaiból, eljegyzette a Böszörményi vagy Nánási pap leányát. Nyiriné addig mesterkedett, míg Imre a leánytól csúf bútsut véve a leány atyja panaszt tett. . . . megparancsoltatva az examenkor Imrének, hogy házasodjék. Nem tette. Deczemberben megizentette neki, hogy engedjen a parancsnak. Nyiri nekik pedig, hogy a házasságban ne akadályoztassa. Ott még historia lehet. A Prof. Szathmári rettenetes theologiaja sajtó alatt van. Kérdeztem Kézyt, mit kérde ő tőle Ragályi Tamás az Examenkor publice s elbeszéltem neki, hogy R. T. nekem azt beszélte [hogy] Nyiri Dinamica Physcat tanita, míg Kézy Göttingában volt, Kézy hazajövéen [át] vette. Ezt Nyiri felpanaszolá R. Tamásnak. R. T. úgy imádjá Goethét, mint én s Goethének még optikai írásait is ismeri, melyet én csak hallásból ismerek régólta. Azt kérdém tehát publice nem a tanítványoktól, hanem a tanítótól és a nélkül hogy szín vagy Világosság felől volt [volna?] szó (és már ez impertinentia) . . . Kézy ne különböztesse meg a kettőt. Kézy elértette és magyarázott a szerint, a mint azt nekem Mengerből felolvasta, hozzá tévén hogy gon-

olja, hogy R. T. nem teszi fel felőle, hogy egy oly lármás vitatás, mely Goethe minden physica-hoz értő értelme szerint elvesztette a pert E napokban hata Kézyhez, hogy Gen. Vay tudakozá barátjától a főcuratortól: Mennyi pénz adatott Kézynek a Párisi útra s boszankodván, hogy olly kevés adatott, kiszámlála az asztalra 30 pengő aranyat, de úgy hogy József is adjon annyit. József még kipirongatá. Ábrist kérte Kézy, hogy némely jeles math. Instrokat hozzon ajándékban. Ábris meg mondta, hogy nem

Közli: KRISTÓF GYÖRGY.

KORTESNÓTÁK A KUBINSZKY—PECSOVICS-VILÁGBÓL.

A múlt század reformkorszakának nagy politikai harcaiból való maradvány az a kis füzet, melyet Vágner Samu, a tolnamegyei Varsád nyug. ev. lelkészének levelesládájában találtam. Tolnamegyében ütköztek össze leghevesebben az ó-konzervatív kormánypártiak és a liberálisok előbb a tisztújítások, később a követválasztások alkalmával. 1827-ben kezdődtek el ezek a harczok s tetőpontjukat 1839—41-ben érték el a »Kubinszky—Pecsovics-világ«-ban, mikor az erőszakoskodások, választási visszaélések, különösen a kormánypárt hallatlan vesztegetései, kortestivornyai az egész ország figyelmét magukra vonták. Ekkor kapták a liberálisok a *kubinszky*, a kormánypártiak a *pecsovics* nevet; kettejük közül az utóbbi még ma is hallható. E harczokat egykorú oklevelek alapján részletesen megírta Bodnár István a *Vasárnapi Ujság* 1905. évfolyamában (1—6. szám). Ő mondja el leghitelesebben a két gúnynév keletkezését is (vö. Tóth Béla: *Szájru-l-szájra*); az ő adatai világosítják meg az alább következő kortesversek célzásait is. Az ó-konzervatív párt feje Galanthai gróf Esterházy Károly főispán volt; legtöbbet tett a pártért gróf Fesztetics Rudolf, kinek tolnai kastélya a párt főembereinek hadiszállása volt, míg a kisebb emberek a faddi tisztartói lakásnak vendégei voltak. A tisztartó, *Pecsovics Ferencz*, rendezte a faddi óriás birkaakolban azokat az országgraszoló vendégeskedéseket, melyeknek Magyarországon azóta sem volt párjuk. »A dorbézoló nemesség pár hónap alatt megette az egész Fesztetics-uradalmat, mert nemcsak az étel-ital fogyott itt rettenetes mennyiségben, de megéhezett a csizmaszár is s csakúgy nyelte az ezüstevőeszközt.« E szíves házigazdáról nevezték el az egész pártot *pecsovics*-pártnak, vagy a lakomák helyiségére célozva *birkáknak* is. A *Kubinszky* név csakúgy véletlenül ragadt a liberálisokra; volt ugyanis egy *Kubinszky* (István?) nevű dunaföldvári tímárlegény, kissé együgyű, feltűnően piros ábrázattal. A kormánypárti Paczolay György egyszer,